

sponsorom³², całkowicie społecznej pracy członków redakcji i zrzeczeniu się honorariów przez wszystkich autorów tekstów, a także przy sporej pomocy prezydentów Jeleniej Góry: Zofii Czernow i Józefa Kusiaka. Niestety, w 2001 r. Zarząd Miasta z powodu braku środków znacznie ograniczył dotację do „Rocznika Jeleniogórskiego”. Pomimo tych problemów, obecnej redakcji, jak i zapewne kolejnym pokoleniom jeleniogórczan, z pewnością nie zabraknie wytrwałości i zaangażowania nakierowanych na kontynuację dzieła, które głęboko wrosło w kulturę i naukę miasta i regionu, dokumentując dokonania jego mieszkańców, wytyczając kierunki badań, promując je w kraju i za granicą.

IVO LABOREWICZ
Jelenia Góra

„PRZYRODA SUDETÓW ZACHODNICH”

Muzeum Przyrodnicze w Jeleniej Górze-Cieplicach znane jest wielu miłośnikom przyrody i turystom z największej w Polsce wystawy stałej poświęconej ptakom. Stąd często potocznie nazywane jest muzeum ptaków lub muzeum ornitologicznym. Mało znana jest natomiast działalność merytoryczna muzeum – z niej bowiem mogą korzystać przede wszystkim mieszkańcy Jeleniej Góry. Muzeum od wielu lat organizuje kilka wystaw czasowych rocznie. Część z nich, ujęta w cykl prezentujący przyrodę poszczególnych części Sudetów Zachodnich, pokazywana jest również w szkołach, domach kultury i bibliotekach regionu. Dwa razy do roku organizowane są giełdy minerałów, a we wrześniu wystawa świeżych grzybów. Dużą popularnością cieszą się prelekcje ilustrowane przezroczami, do wygłaszania których zapraszani są pracownicy naukowcy różnych uczelni krajowych, głównie z Wrocławia, podróżnicy, goście z zagranicy. Od niedawna muzeum prowadzi też działalność wydawniczą.

Muzeum Przyrodnicze w Jeleniej Górze zatrudnia czterech pracowników merytorycznych: dwóch zoologów (ornitologia i teriologia), botanika-mikologa oraz geografa-geomorfologa. Prócz wypełniania zadań czysto muzealnych prowadzi oni obserwacje i badania terenowe. Ich efekty, jeśli były publikowane, to prócz mało dostępnych czasopism naukowych, przede wszystkim w lokalnych periodykach popularnych zdominowanych przez tematykę historyczną lub społeczną („Rocznik Jeleniogórski”, „Skarbiec Ducha Gór”, „Karkonosze”). Chęć podzielenia się swoimi obserwacjami i wynikami nieraz wieloletniej pracy w terenie oraz obserwowana na przykładzie zwiedzających muzeum powszechna niewiedza o otaczającej nas przyrodzie, a co za tym idzie konieczność edukacji przyrodniczej społeczeństwa na poziomie regionu, legły u podstaw podjęcia próby wydawania własnego czasopisma poświęconego przyrodzie naszego regionu – Sudetów Zachodnich. Pomysł zrodził się w gronie pracowników merytorycznych muzeum: Bożeny Gramsz, Czesława Narkiewicza, Reginy Podsadowskiej i niżej podpisanego przed ok. 5 laty. Do dziś stanowią oni zespół redakcyjny rocznika. Wszyscy wymienieni są też członkami działającego przy Muzeum Zachodniosudeckiego Towarzystwa Przyrodniczego, które podjęło się współuczestniczenia w przedsięwzięciu. Wydawanie rocznika możliwe jest dzięki wsparciu finansowemu Euroregionu Nysa i WFOŚ we Wrocławiu, pomocy prof. Willi Xylandra – dyrektora *Staatliches Museum für Naturkunde* w Görlitz (Niemcy) oraz dużemu zaangażowaniu zespołu redakcyjnego.

Zgodnie z deklaracją zawartą we wstępie do pierwszego tomu rocznika jest on „czasopismem o charakterze regionalnym, poświęconym florze, faunie, jak też przyrodzie nieożywionej” Sudetów Zachodnich w ich naturalnych granicach, a więc także na terenie Czech i Niemiec. Z tego powodu zamieszczane są w nim także artykuły przyrodników z obu tych krajów. Każdy artykuł publikowany jest w języku polskim, czeskim lub niemieckim. Towarzyszą mu streszczenia w dwóch pozostałych językach.

³² Stały i duży udział w dofinansowaniu kolejnych tomów miało Muzeum Okręgowe w Jeleniej Górze, z kolei nieocenioną pomoc merytoryczną okazało Archiwum Państwowe we Wrocławiu Oddział w Jeleniej Górze.

W ten sposób czytelnicy ze wszystkich trzech krajów, na których terenie położone są Sudety Zachodnie, mogą się zapoznać z treścią rocznika. Do tej pory ukazały się cztery tomy „Przyrody Sudetów Zachodnich”. Jest on wydawany w formacie B-5, na papierze kredowym. Prawie wszystkie spośród bardzo licznych fotografii są barwne. Objętość rocznika wynosi ok. 150 stron (tom I – 128, t. II – 144, t. III – 152, t. IV – 192), a nakład kilkaset egzemplarzy (tom I – 500, t. II – 600, t. III – 700, t. IV – 800). Zasadniczą część wydawnictwa stanowią artykuły i notatki. Pod koniec każdego tomu prezentowane są muzea przyrodnicze Sudetów Zachodnich, informacje o konferencjach, kalendarium działalności Muzeum Przyrodniczego w Jeleniej Górze za kolejne lata oraz krótkie sprawozdania i komunikaty.

Pierwszy numer rocznika (za rok 1998) ukazał się na początku 1999 r. Zawierał on 18 publikacji 15 autorów (w tym 3 z Niemiec i 1 z Czech), m.in. doniesienia o nowych stanowiskach pióropusznika strusiego *Matteucia struthiopteris* – Czesława Narkiewicza oraz podkolana zielonego *Platanthera chloratha* (Custer) Rchb. na Pogórze Izerskim – Romana Gramsza, artykuły poświęcone wydrze *Lutra lutra* (L., 1758) w Sudetach Zachodnich – Reginy Podsadowskiej, atlasowi ptaków lęgowych Karkonoszy – Jiří Flouska i Bożeny Gramsz oraz geologii i paleobotanice kopalni węgla brunatnego Berzdorf na Górnych Łużycach (Niemcy) – Alexandra Czai i Olafa Tietza. Niżej podpisany opisał historię i dzień dzisiejszy Muzeum Przyrodniczego, a Willi Xylander sprawozdanie z międzynarodowej konferencji muzeów przyrodniczych, która odbyła się w Görlitz jesienią 1998 r. Zachodniosudeckie Towarzystwo Przyrodnicze, jego cele i sposoby ich realizacji przedstawił prezes Roman Gramsz.

Drugi tom „Przyrody Sudetów Zachodnich” za rok 1999 ujrzał światło dzienne w lutym 2000 r. Tym razem zamieszczono w nim aż 24 artykuły 25 autorów (w tym 3 z Niemiec i 1 z Czech); m.in. Czesław Narkiewicz opisał torfowiska na Trzczańskich Mokradłach w Kotlinie Jeleniogórskiej, występowanie grzybów: bardzo rzadkich gwiazdoszy (*Geastrum, Astraeus*) i egzotycznych mądziaka psiego (*Mutinus canius*) oraz mądziaka malinowego (*Mutinus ravenelii*), Alfred Borkowski zaś ważki (*Odonata*) byłego województwa jeleniogórskiego. Artur Pałucki doniósł o pierwszym stwierdzeniu lęgu orla bielika (*Haliaeetus albicilla*) w Karkonoszach, Renata Paszkiewicz i Rafał Szukdlarek opisali zimowe stanowiska rzadkich gatunków nietoperzy w Sudetach Zachodnich, a Hermann Ansoerge występowanie i biologię jenota (*Nyctereus procyonides*) na Górnych Łużycach. Piotr Migoń poświęcił swój tekst granicom Kotliny Jeleniogórskiej, zaś piszący te słowa zasięgowi i podziałowi fizyczno-geograficznemu Sudetów Zachodnich. Roman Gramsz natomiast przedstawił założenia Europejskiej Sieci Ekologicznej – Natura 2000.

W trzecim tomie rocznika „Przyroda Sudetów Zachodnich” z 2000 r. (ukazał się na początku 2002 r.) zamieszczone zostały 22 teksty 29 autorów (w tym 9 z Niemiec). Zawiera on m.in. artykuły Joanny i Jacka Potockich o nowo utworzonym rezerwacie przyrody na Hali Izerskiej, Czesława Narkiewicza o stwierdzeniu występowania borowika szatańskiego *Boletus satanas* i muchomora szyszakowatego *Amanita strobiliformis* w rezerwacie „Góra Miłek” w Górach Kaczawskich oraz pochowiaka pasożytniczego *Volvariella surrecta* na Pogórze Izerskim, Willi Xylandera i in. o stanowiskach ważek na wzgórzach Königshainer Berge na Łużycach, Andrzeja Chlebickiego o grzybach mikroskopijnych zebranych na brzozie karłowatej (*Betula nana* L.), Alfreda Borkowskiego o motylach minujących Sudetów Zachodnich [cz. I, *Pasyńkowate (Lep., Nepticulidae)*] i Piotra Migonia o genezie Wąwozu Myśluborskiego na Pogórze Kaczawskim. Czwarty tom rocznika „Przyroda Sudetów Zachodnich” za rok 2001 zawiera 25 tekstów 27 autorów (w tym 3 z Niemiec). Ukazał się on na początku 2002 r. We wrześniu tegoż roku wydany został pierwszy suplement do rocznika. Jest to zeszyt specjalny wydany z okazji Zjazdu Stowarzyszenia Geomorfologów Polskich, który miał miejsce w Jeleniej Górze-Cieplicach w dniach 11-14 IX 2002 r. Zawiera on opis wycieczek terenowych, w których uczestniczyli goście Zjazdu. Całość pod redakcją Piotra Migonia nosi tytuł „Geomorfologia Sudetów Zachodnich”. Objętość tego wydawnictwa wynosi 88 stron.

Ponieważ „Przyroda Sudetów Zachodnich” jest wydawnictwem dotowanym, Muzeum nie może go sprzedawać. Rocznik wysyłany jest „na wymianę” do bibliotek uniwersyteckich, instytutowych oraz innych instytucji zajmujących się badaniem przyrody na terenie Polski, Czech i Niemiec, a także do bibliotek gminnych i szkolnych w polskiej części Sudetów Zachodnich.

ANDRZEJ PACZOS
Jelenia Góra